

บทความเกี่ยวกับการฝึกอบรม

หลักสูตร “การพัฒนาระบบงานศาล เน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้”

ณ มหาวิทยาลัยไลเดน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

ระหว่างวันที่ ๒๘ มิถุนายน – ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘

สำนักงานการต่างประเทศ

คณะผู้จัดทำ (กลุ่มที่ ๕)

๑. นางสาวสุจิตตา ธีระอนุวัฒน์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
๒. นางสาวสุพัตรา ไตรปิ่นเพชร	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ
๓. นางสาวคชพร โคตรหา	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ
๔. นางสาวกฤติญา ลิ้มสิทธิพันธ์	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ
๕. นายพีรวัฒน์ แผงนคร	นิติกรปฏิบัติการ
๖. นายพิชญ์ ลิ้มสมวงศ์	นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ

สำนักงานการต่างประเทศ

บทนำ

การพัฒนาและการแข่งขันทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง และการที่เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มีราคาลดลงมากเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จึงเป็นไปโดยง่ายและสะดวก นับได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวันของคนทุกเพศทุกวัย นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่ได้หวังผลตอบแทนหรือกำไรจากการดำเนินการ แต่มุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของภาษีในประเทศได้รับความพึงพอใจสูงสุดต่อการให้บริการขององค์กรภาครัฐสมดังเจตนารมณ์ในการก่อตั้งและดำรงอยู่ขององค์กรนั้นๆ

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ภายในองค์กรจึงเป็นวิถีทางที่หลายๆ ประเทศทั่วโลกได้ดำเนินการและให้ความสำคัญ โดยมี การนำเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันมาใช้ในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงองค์กรภาครัฐในหลายระดับและหลายรูปแบบ เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของซอฟต์แวร์ที่ง่ายและสะดวกต่อการตัดสินใจในการปรับปรุงโครงสร้างองค์กร การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กรในรูปแบบของโปรแกรมหรือซอฟต์แวร์สำเร็จรูปที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือขั้นตอนในการทำงานภายในองค์กร การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสื่อสารภายในองค์กรในรูปแบบของอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ การประชุมทางไกลด้วยวิดีโอหรือเว็บไซต์ ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาบุคลากร การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาผลการปฏิบัติราชการ เป็นต้น สมดังคำกล่าวของเดฟอูลริช ปรมาจารย์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่จะมีบทบาทสำคัญต่อการแข่งขันในอนาคต^๑

สำนักงานศาลยุติธรรมได้ให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานของศาลยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการดำเนินงานตามโครงการสำคัญๆ หลายโครงการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงระบบงานของศาล เช่น โครงการศาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-court) การนำระบบเครือข่ายเข้ามาใช้โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ศาลยุติธรรมทั่วประเทศใช้ระบบการประชุมทางไกลผ่านจอภาพทั้งในส่วนองงานด้านการสนับสนุนและงานด้านการพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนการดำเนินงานในด้านต่างๆ ที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้อย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม มากไปกว่านั้น การที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้ให้ทุนสนับสนุนแก่บุคลากรเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร “การพัฒนา ระบบงานศาล เน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้” ณ ศูนย์ศึกษากฎหมายระหว่างประเทศกอเทียสม มหาวิทยาลัยไลเดน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพยายามและความมุ่งมั่น

^๑ Dave Ulrich, Human resource champions: the next agenda for adding value and delivering results, President and Fellows of Harvard College, USA, ๑๙๙๗, pp.๑๒-๑๓.

ต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการให้ทุนสนับสนุนในครั้งนี้ทำให้คณะผู้บริหารยอมรับความรู้และประสบการณ์จากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อการระบบพัฒนางานของศาลยุติธรรมไทย มากไปกว่านั้น การที่ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีศาลสำคัญๆ ระหว่างประเทศ ตั้งอยู่หลายแห่งหรือเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางของศาลยุติธรรมโลกได้จัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมของไทยในการให้ทุนสนับสนุนต่อบุคลากรได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ทั้งงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ทางด้านกฎหมายและการบริหารจัดการงานศาลในด้านต่างๆ จึงเป็นขวัญและกำลังใจที่สำคัญต่อบุคลากรในการปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นบันไดขั้นสำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในต่างงานศาลต่างๆ ระหว่างราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์และประเทศไทยต่อไปในอนาคต

๑. โครงสร้างองค์กรทางศาล

โครงสร้างองค์กรทางศาลของเนเธอร์แลนด์แต่เดิมมีลักษณะเหมือนกับฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างก็ได้มีการจัดตั้ง Raad voor de rechtspraak (คณะกรรมการบริหารงานศาลยุติธรรมเทียบเท่าสำนักงานศาลยุติธรรมของไทย) ในปี ค.ศ. ๒๐๐๒

ในปัจจุบันระบบโครงสร้างศาลของเนเธอร์แลนด์ยังอยู่ในขั้นตอนการปฏิรูปโดยกำลังเน้นในช่วงการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการอุทธรณ์คดี และการจัดการคดีทางปกครอง

๒. ระบบองค์กรศาลของเนเธอร์แลนด์

ก่อนที่ระบบศาลของเนเธอร์แลนด์จะปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรศาลแบบรวมศูนย์ จะเป็นรูปแบบที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัดก่อนปี ค.ศ. ๒๐๐๒ ระบบศาลของเนเธอร์แลนด์ ได้พัฒนารูปแบบมาจากประเทศฝรั่งเศสโดยมีลำดับศาลสามชั้น นอกจากนี้เนเธอร์แลนด์เป็นประเทศที่ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญของเนเธอร์แลนด์ไม่อนุญาตให้มี

สำหรับการปรับปรุงองค์กรศาลใหม่ได้นำไปสู่การรวมศาลปกครองเข้าไปอยู่ในศาลยุติธรรมด้วย ซึ่งปกติจะพิจารณาคดีเฉพาะคดีอาญาและคดีแพ่งเท่านั้น นอกจากนี้ ศาลแขวงซึ่งเป็นศาลที่เล็กที่สุดของระบบศาลเนเธอร์แลนด์ ก็ได้ผนวกเข้าเป็นแผนกพิเศษในศาลชั้นต้น

ถึงอย่างไรก็ตาม ระบบศาลของเนเธอร์แลนด์สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ระบบง่ายๆ คือ

๑) ระบบศาลยุติธรรมทั่วไป (Ordinary Courts) ประกอบด้วย

- ศาลสูง (ฎีกา) (The Hoge Raad) ได้ถูกจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๕๘๒ โดยมีที่ทำการอยู่ ณ กรุงเฮก และหลังจากได้เอกราชจากฝรั่งเศส ศาลสูงก็ได้มีการจัดตั้งขึ้นใหม่และรับพิจารณาคดีอาญาโดยเฉพาะปัญหาในทางกฎหมายและในปี ค.ศ. ๑๘๓๘ ก็ได้มีการจัดตั้งศาลสูงขึ้นแทนที่และดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับคดีอาญา คดีแพ่ง รวมถึง คดีความที่เกี่ยวกับภาษีด้วย โดยจะดำเนินการวินิจฉัยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับข้อกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้ ในคดีที่เกี่ยวกับการเมือง ศาลสูงจะเป็นศาลที่รับพิจารณาและสิ้นสุดที่ศาลนี้

- ศาลอุทธรณ์ (The Gerechtshof) ศาลนี้มีอยู่ที่ทวีปเนเธอร์แลนด์ จำนวน ๕ ศาล โดยตั้งอยู่ที่ Amsterdam, Arnhem, Den Bosh, The Hague และ Leeuwarden ศาลนี้จะมีแผนกพิเศษมากมายและในการดำเนินการพิจารณาใช้ผู้พิพากษาชั้นทำหน้าที่จำนวน สามท่าน

- ศาลชั้นต้น (The Rechtbank) ศาลนี้มีอยู่จำนวน ๑๙ ศาลทั่วประเทศ และในแต่ละศาลก็จะมีอยู่หลายองค์คณะ ซึ่งโดยหลักแล้วแต่ละองค์คณะจะมีผู้พิพากษาชั้นทำหน้าที่พิจารณาคดีจำนวนสามท่านเพื่อดำเนินการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายครอบครัว และกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีศาลแพ่งและอาญาพิเศษด้วย

๒) ระบบศาลปกครอง (Administrative Courts) ในระบบศาลปกครองจะมีทั้งที่เป็นศาลปกครองธรรมดาและศาลปกครองในลักษณะชำนาญการพิเศษ โดยศาลปกครองแบ่งออกเป็น ๓ ศาล คือ

- สภาที่ปรึกษาารัฐ (Raad van State) มีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองและกฎหมายสิ่งแวดล้อม

- The Centrale Raad van Beroep โดยมีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคมและเรื่องเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ

- The College van Beroep voor het Bedrijfsleven โดยมีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับด้านกฎหมายการค้าและเศรษฐกิจ

๓. องค์กัรอิสระทางการศาล การแยกอำนาจและการจัดการศาลในเนเธอร์แลนด์

- ความเป็นอิสระของตุลาการ

ความเป็นอิสระของตุลาการ มีรัฐธรรมนูญของ Netherlands เขียนรับรองถึงความเป็นอิสระของตุลาการไว้ โดยไม่ถูกแทรกแซง ต้องเป็นอิสระแยกอำนาจตุลาการกับบริหาร ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีมาตรา ๖ ของศาลสิทธิมนุษยชนของยุโรป เขียนรับรองถึงความเป็นอิสระในการทำหน้าที่ไว้ด้วย

- ศาลพิเศษใน Netherlands แบ่งเป็น

๑) ศาลอนุญาโตตุลาการถาวร (PCA)

๒) ศาลพิเศษ IRAN-UNITED STATES CLAIMS TRIBUNAL

๓) ศาลพิเศษสำหรับประเทศเลบานอน (STL)

๔) ศาลพิเศษสำหรับประเทศอิสราเอล

๕) ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ)

๖) ศาลอาญาระหว่างประเทศสำหรับอดีตยูโกสลาเวีย (ICTY)

๗) ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC)

๔. การบริหารจัดการศาล (IAIC : International Association For Court Administration)

หลายๆ ประเทศได้ให้ความร่วมมือต่อกันในการบริหารจัดการงานศาล โดยมีการจัดตั้งสมาพันธ์ความร่วมมือระหว่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ประเทศในแถบยุโรป ลาตินอเมริกาและเอเชีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้และการให้ความช่วยเหลือด้านการบริหารจัดการงานศาล เน้นในเรื่องจรรยาบรรณของวิชาชีพและศีลธรรมของผู้พิพากษา เป็นต้น ผ่านการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันทั้งระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับประเทศ ปีละ ๒ ครั้ง IACA จึงเป็นการเชื่อมโยงการทำงานด้านการศาลและเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเพื่อพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ www.iacajournal.org ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมบทความเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศาลจากประเทศต่างๆ

สำหรับประเทศในกลุ่มยุโรปเองก็ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานศาล ที่เรียกว่า EGPA : European Group Of Public Administration โดยใช้แนวคิดการบริหารงานศาลของประเทศสวีเดนเป็นแนวทางในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีโครงการตัวอย่างที่คิดค้นโดยวิศวกรจากมหาวิทยาลัยในประเทศฟินแลนด์ ที่เป็นโครงการจากความร่วมมือของกลุ่มประเทศสมาชิกในการคิดค้นการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ในการถ่ายโอนข้อมูลทางคดี เป็นต้น

ประเด็นสำคัญในการบริหารจัดการงานศาล ได้แก่

- เวลาในการพิจารณาคดี (Timeline of justice) ต้องมีการบริหารจัดการเวลาไม่ให้ล่าช้ามากเกินไป โดยปัญหาส่วนใหญ่ของความล่าช้ามักเกิดจากขั้นตอน กระบวนการในการดำเนินงานที่ซับซ้อนของศาล เกิดจากคู่ความทั้งสองฝ่ายพยายามหาหลักฐานโต้แย้งกันไปมา และบางกรณีทนายความเองรับงานคดีมากเกินไป ดังนั้น การบริหารจัดการในประเด็นดังกล่าวทำได้โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของทนายและสร้างความเข้าใจแก่คู่ความ การลดขั้นตอนงานโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ รวมถึงการกำหนดกรอบระยะเวลาของการพิจารณาคดี ดังคำกล่าวที่ว่าความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม (Justice delayed is justice denied)

- การจัดสรรคดี (Case Allocation) ประชาชนมีความคาดหวังว่าผู้พิพากษาต้องพิจารณาคดีได้ทุกประเภท ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตลอดเวลาผู้พิพากษาไม่สามารถพิจารณาคดีได้ทุกประเภทคดี แต่ขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคล ดังนั้น การแก้ไขปัญหานี้ จึงควรมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาช่วยเหลือ รวมถึงควรมีการบริหารจัดการการสร้างสมดุลให้กับผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีแต่ละประเภท

- ความโปร่งใส (Transparency) เป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่สุดที่ประชาชนภายนอกให้ความสนใจ ดังนั้น ศาลจึงต้องหาวิธีการดำเนินการให้คู่ความและบุคคลภายนอกเกิดความเชื่อมั่น

๕. บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานยุติธรรม

เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานยุติธรรมมีบทบาทสำคัญต่อหัวข้อ ดังต่อไปนี้ (๑) การเข้าถึงความยุติธรรม (๒) กระบวนการของเทคโนโลยีสารสนเทศในศาล (๓) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ โดยในแต่ละหัวข้อจะมีความเกี่ยวข้องกับมาตรา ๖ ของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนของยุโรป (ECHR) และเอกสารของสภาที่ปรึกษาตุลาการแห่งยุโรป (CCJE) ต่อจากนั้นจะกล่าวถึงแนวทางปฏิบัติของศาล ซึ่งการวิเคราะห์นี้จะใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจของคณะกรรมการเพื่อการระบุงานยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ (CEPEJ) และสภาที่ปรึกษาตุลาการแห่งยุโรป

(๑) การเข้าถึงความยุติธรรม

การเข้าถึงความยุติธรรมเป็นแนวคิดทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผู้พิพากษาและศาลในทิศทางต่างๆ การเข้าถึงความยุติธรรมไม่เพียงแต่จะกล่าวถึงมาตรา ๖ ของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนของยุโรป ยังกล่าวถึงการเข้าถึงข้อมูลทางด้านกฎหมายด้วยในคำวินิจฉัยที่ ๑๔ กล่าวถึง ข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัยของกระบวนการยุติธรรมเป็นแนวคิดพื้นฐานในการประกันการเข้าถึงความยุติธรรมตามมาตรา ๖ ของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชนของยุโรป ซึ่งรวมถึงรายละเอียดหรือขอบเขตอำนาจและข้อมูลในการปฏิบัติการของระบบศาลยุติธรรมการเผยแพร่คำพิพากษาบรรทัดฐานควรจะเข้าถึงได้ง่ายไม่มีค่าใช้จ่ายและมีความปลอดภัยซึ่งสภาที่ปรึกษาตุลาการแห่งยุโรปสามารถใช้ตัวบ่งชี้คำพิพากษาบรรทัดฐานระหว่างประเทศเช่นเดียวกับตัวบ่งชี้คำพิพากษาบรรทัดฐานแห่งสหภาพยุโรปเพื่อเป็นการพัฒนาสู่สากล

(๒) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการศาล

สิทธิในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญของสิทธิพลเมือง สิทธิในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม รวมถึงการมีสิทธิที่จะปฏิเสธ การใช้หลักฐานพยานที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ซึ่งการจัดการข้อมูลมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม จากคำตัดสินบรรทัดฐานของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป การพิจารณาคดีโดยใช้การประชุมแบบวิดีโอ (Videoconference) ควรมีความสอดคล้องกับมาตรา ๖ ซึ่งรวมถึงความเป็นไปได้ในการกล่าวแถลงต่อศาลและการนำเสนอข้อมูลกฎหมายอย่างเพียงพอ สภาที่ปรึกษาตุลาการแห่งยุโรป (CCJE) ตระหนักว่า ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการเปิดโอกาสและเพิ่มสิทธิในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ผู้พิพากษาต้องมีอำนาจและคำสั่งต่อคู่ความในการเสนอเอกสารและพยานหลักฐานเพื่อช่วยในการตัดสินใจโดยปราศจากข้อจำกัด

(๓) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ

ความเป็นธรรมในระบบศาลเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ปัญหาแก่ประชาชน หลักธรรมาภิบาลได้ถูกนำมาเป็นจุดมุ่งหมายในการให้บริการอย่างเป็นธรรม มีความเป็นอิสระเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เป็นกลางและมีเหตุผล ในคำวินิจฉัยที่ ๑๔ กล่าวว่า เพื่อเป็นการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้พิพากษาและศาลจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในระบบการบริหารจัดการคดี ความโปร่งใส กำกับดูแล

๖. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับศาลยุติธรรม (Technology for Justice)

เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่นำมาช่วยและสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล ซึ่งถูกกำหนดเอาไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป มาตรา ๖ วัตถุประสงค์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในงานศาล เนื่องจากการสำรวจความต้องการของผู้ที่มาติดต่องานศาล คู่ความและประชาชนถึงความคาดหวัง ความต้องการหรือแม้แต่ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการมาติดต่องานศาล พบปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

๑) ความล่าช้า (Delay) สาเหตุของความล่าช้าเกิดจากปริมาณคดีที่เข้าสู่การพิจารณามีปริมาณมาก ซึ่งไม่สัมพันธ์กับจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศาลที่มีจำนวนน้อย นอกจากนี้ ความซับซ้อนของขั้นตอนในการติดต่องานศาล เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติตน

เมื่อไปศาล ทำให้ปฏิบัติไม่ถูกวิธี ส่งผลให้เกิดความล่าช้า ดังนั้น เมื่อมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในงานศาล จะทำให้ลดขั้นตอนต่างๆ ลงได้ รวมถึงเมื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการลงทะเบียนจะทำให้ทราบว่าคดีเหล่านั้นเข้าสู่ศาลเมื่อไหร่ ใช้เวลานานเกินไปหรือไม่ในการดำเนินคดี นอกจากนี้เทคโนโลยีจะทำให้ข้อมูลข่าวสารมีการเผยแพร่ไปสู่คู่ความหรือประชาชนได้อย่างทั่วถึง

๒) การเข้าถึง (Access) การเข้าถึงในที่นี้เน้นย้ำไปที่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับคู่ความหรือประชาชน เช่น ข้อมูลด้านการเงิน ซึ่งการเข้าถึงนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากหรือแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย (Lack Of Access) ระบบสารสนเทศที่ดีต้องทำให้ระบบการเข้าถึงเป็นไปโดยง่าย นอกจากนี้ ยังรวมถึงความยากลำบากในการเดินทางไปศาล

๓) ความซื่อสัตย์/การคอร์รัปชัน (Integrity/Corruption) ปัญหาของการคอร์รัปชันเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาในแต่ละศาล สาเหตุสำคัญเกิดจากผู้พิพากษามีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว การใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจ รวมถึงสาเหตุที่เกิดจากองค์กรเองที่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่มีจุดอ่อน ทำให้เกิดช่องทางการทุจริต ประกอบกับผู้ปฏิบัติงานเองขาดการมีส่วนร่วมและมีระบบอุปถัมภ์ ดังนั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้จะช่วยลดขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกิดความโปร่งใส ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ก็จะลดลงหรือหมดไป เช่น เทคโนโลยีจะทำให้ทราบว่าคดีรับฟ้องเมื่อใด และคดีอยู่ในความรับผิดชอบของใคร

จากผลการวิจัยของ Ms. Dr. Dory Reilling แบ่งประเภทคดีออกเป็น ๔ ประเภทตามแผนภาพด้านล่าง ดังนี้

		ข้อมูล	
		-	+
Party Relation (การประสานงาน)	-	Case Filling	Electronic Files Knowledge management
		1. title	4. judgment
		2. notarial	3. settlement
	+	Web guidance	Negotiation Software

จากลักษณะและความแตกต่างของประเภทคดีตามแผนภาพข้างต้น นำมาสู่การใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสนับสนุน ดังนี้

คดีประเภทที่ ๑ (title) เป็นลักษณะคดีที่ไม่ต้องใช้ข้อมูลมากและไม่จำเป็นต้องมีการประสานงานมาก เช่น กรณีการไม่จ่ายค่าโทรศัพท์ หากมีการฟ้องร้องกัน คดีประเภทนี้จะมีหลักฐานเอกสารเกี่ยวกับการใช้บริการโทรศัพท์อยู่แล้ว โจทย์สามารถยื่นฟ้องจำเลยได้ทันทีโดยไม่ต้องจัดทำเอกสารหลักฐานอื่นๆ และไม่จำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานมากนัก เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้เป็นการใช้วิธีการ Case filling หรือการพิมพ์ข้อมูลเข้าไป

คดีประเภทที่ ๒ (notarial) เป็นประเภทคดีที่ไม่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลมากแต่ต้องมีการประสานงานและการพูดคุยกันมาก เช่น คดีครอบครัว เป็นประเภทคดีที่เน้นการพูดคุย การตกลงเจรจา ระหว่างคู่กรณี เทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้จึงเป็นการให้ข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์เพื่อชี้แนะ

คดีประเภทที่ ๓ (settlement) เป็นประเภทคดีที่มีความจำเป็นทั้งด้านข้อมูลและการประสานงานกันอย่างมาก การใช้ software ในการเจรจาต่อรองจึงเป็นการช่วยสนับสนุนการจัดการคดีประเภทนี้ได้

คดีประเภทที่ ๔ (judgment) เป็นประเภทคดีที่มีความยากที่สุด เนื่องจาก มีการประสานงานกันน้อย แต่ผู้พิพากษาจำเป็นต้องมีข้อมูลจำนวนมากเพื่อใช้ประกอบการใช้ดุลยพินิจ ดังนั้น การนำข้อมูลด้านการจัดการความรู้ในรูปแบบ files electronic มาใช้จะช่วยทำให้การบริหารจัดการคดีง่ายขึ้น

โปรแกรม KEL (Quality and Innovation Program)

เป็นโปรแกรมที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างศาลยุติธรรมและกระทรวงยุติธรรม ซึ่งจะต้องมีกฎหมายรองรับ คือ กระบวนการพิจารณาทางแพ่งและปกครอง ทำให้กระบวนการต่างๆ ง่ายขึ้น

- Kel Civil Justice Project เป็นโปรแกรมที่นำมาใช้ในการเรียกร้องเสียหาย ที่มีค่าใช้จ่ายเบื้องต้นไม่เกิน จำนวน ๒๕,๐๐๐ ยูโร โดยไม่ต้องมีนายความเข้ามาช่วยในการดำเนินการ โดยส่วนมากจะเป็นคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว (คดีครอบครัว)

- Kel IT Civil ๑.๐ เป็นการพัฒนาโปรแกรมขึ้นมาเพื่อรองรับความต้องการใช้งานของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ของศาล โดยเปิดโอกาสให้คู่ความผู้ฟ้องคดีสามารถดำเนินการฟ้องคดีได้ด้วยตนเอง โดยการกรอกข้อมูลลงในโปรแกรม จากนั้นเจ้าหน้าที่ศาลจะเป็นผู้ตรวจสอบว่ามีรายการใดไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน หากไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนก็จะมีกรแก้ไขเพิ่มเติม หลังจากนั้นก็จะส่งข้อมูลต่างๆ ไปยังผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป ซึ่งขั้นตอนหลังจากนี้จะเป็นการดำเนินการโดยใช้บุคคลไม่สามารถใช้โปรแกรม โปรแกรมดังกล่าวนี้ถูกพัฒนาขึ้นมาจากการศึกษาความต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลัก ปัจจุบันได้พัฒนาออกมาใช้งานเวอร์ชัน ๑.๐ โดยการนำมาใช้งานก็จะมีกรจัดทำเวอร์ชันทดสอบ (Demo) เพื่อทดลองใช้ในเบื้องต้นก่อน

๗. ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (ECHR : European Court of Human Right)

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป มีแนวคิดในการก่อตั้งภายหลังจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสงครามโลกซ้ำรอย โดยได้นำแนวคิดของอดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา คนที่ ๓๒ แฟรงคลิน ดี รูสเวลท์ ที่ได้กล่าวถึงอิสรภาพ ๔ ประการที่บุคคลพึงมี ได้แก่

- หลักอิสรภาพในเรื่องศาสนา
- หลักอิสรภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น
- หลักอิสรภาพในปัจจุบันฐาน
- หลักอิสรภาพในการไม่เกรงกลัวต่อผู้ร้าย

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ตั้งอยู่ที่เมืองสตราสบูร์ก (Strasbourg) ประเทศฝรั่งเศสตามหลักการในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน ปี ๑๙๕๐ (The European Convention on

Human Rights) เพื่อดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติตามอนุสัญญาของประเทศสมาชิกซึ่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่าอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) ซึ่งเป็นหนึ่งในอนุสัญญาที่สำคัญที่สุด ที่สภายุโรป (The Council of Europe) ซึ่งประกอบด้วยประเทศสมาชิกของสภายุโรป ทั้ง ๔๗ ประเทศได้เข้าเป็นภาคีและรับหลักการของอนุสัญญาการนำคดีขึ้นสู่ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจะสามารถทำได้โดยรัฐบาลคู่กรณีหรือบุคคลธรรมดาเพื่อฟ้องร้องรัฐบาลของรัฐภาคีทั้ง ๔๗ ประเทศหากเกิดการละเมิดในสิทธิมนุษยชนโดยรัฐทั้งนี้คำพิพากษาของศาลมีผลผูกพันต่อรัฐคู่กรณีที่ จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาลและแนวทางการพิจารณาคดียึดถือตามคำพิพากษาที่ได้พิพากษาไปแล้วเป็นหลัก ทั้งนี้ ๔๗ ประเทศที่เป็นภาคีในอนุสัญญาศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้นในประเทศเหล่านี้ระหว่างรัฐต่อบุคคลก็สามารถส่งเรื่องให้กับศาลนี้ได้ภายหลังจากการตัดสินใจของศาลสูงสุดในประเทศนั้นๆ เรียบร้อยแล้วแต่ที่น่าเสียดายคือในประเทศไทย และแถบทวีปเอเชียยังไม่มีศาลที่ทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทในเรื่องของสิทธิมนุษยชนโดยตรงเป็นเหตุให้กรณีปัญหาสิทธิมนุษยชนมักจะไม่ถูกแก้ไขอย่างตรงจุดและรวดเร็ว

ศาลมีหน้าที่ในการตีความข้อกฎหมายและพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญา ECHR โดยอำนาจในการรับคำฟ้องจากรัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจศาลว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐภาคีสมาชิก ECHR

เดิม คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Human Rights Commission) มีหน้าที่ในการไต่สวนมูลฟ้องและยื่นคำฟ้องต่อศาลแทนบุคคลต่อมาพิธีสารฉบับที่ ๑๑ ซึ่งมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. ๑๙๙๘ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ได้ยุบคณะกรรมาธิการฯ ลง และให้อำนาจไต่สวนมูลฟ้องอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาล

ศาลประกอบด้วยผู้พิพากษาเท่ากับจำนวนรัฐภาคีสมาชิกอนุสัญญา ECHR ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยที่ประชุมสมาชิกรัฐสภายุโรป (Parliamentary Assembly) ประเทศละหนึ่งคน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ๙ ปี ผู้พิพากษาจะปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ความสามารถของตนอย่างอิสระไม่ขึ้นอยู่กับรัฐหรือสัญชาติ ในการดำเนินคดีจำนวนผู้พิพากษาขององค์คณะจะขึ้นอยู่กับประเภทของคดี เช่น ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีผู้พิพากษาหนึ่งคน ในชั้นพิจารณาคดีจะมีจำนวนผู้พิพากษาในองค์คณะต่างกัน เช่น จำนวนสามคน เจ็ดคน หรือ สิบเจ็ดคน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายและความสำคัญของคดีคำพิพากษาของศาลผูกพันรัฐภาคีให้ต้องปฏิบัติตามโดยรัฐจะต้องชดใช้ค่าเสียหายในกรณีที่พบว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่คำพิพากษาจะไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาของศาลภายในรัฐภาคี และไม่มีผลเปลี่ยนแปลงกฎหมายของรัฐภาคี

คณะกรรมการรัฐมนตรี (Committee of Ministers) มีหน้าที่สอดส่องและบังคับให้รัฐปฏิบัติตามคำพิพากษา คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศให้ชัดเจนขึ้น

ในปี ค.ศ. ๒๐๑๔ ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปมีปริมาณคำร้อง/คำฟ้องในศาล จำนวน ๖๐,๐๐๐ คดี ร้อยละ ๙๘ ของคดีทั้งหมดเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่มีสาระสำคัญ เนื่องจากการนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลดำเนินการได้ง่ายและไม่มีการค่าใช้จ่าย

๘. การศึกษาดูงาน

- ศาลอาญาระหว่างประเทศสำหรับอดีตยูโกสลาเวีย (ICTY)

คณะตุลาการระหว่างประเทศเพื่อดำเนินคดีต่อผู้ต้องรับผิดชอบในการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงซึ่งกระทำลงบนดินแดนประเทศยูโกสลาเวียเดิมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ หรือที่มักเรียกกันว่า คณะตุลาการอาญาระหว่างประเทศสำหรับอดีตยูโกสลาเวีย (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ย่อว่า ICTY) เป็นองค์กรของสหประชาชาติซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินคดีอาญาอุกฉกรรจ์ซึ่งกระทำลงระหว่างสงครามยูโกสลาเวีย และเพื่อไต่สวนตัวการในความผิดเหล่านั้น คณะตุลาการนี้เป็นศาลเฉพาะกิจ ตั้งอยู่ในกรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์

ICTY เป็นศาลที่ตั้งขึ้นเพื่อดำเนินคดีต่อผู้กระทำละเมิดต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างร้ายแรงซึ่งกระทำบนดินแดนประเทศยูโกสลาเวียเดิมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๔ และเป็นองค์กรที่ต้องพึ่งพาความร่วมมือขององค์กรระหว่างประเทศเป็นหลัก

Registry เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลัก ๓ ด้าน ได้แก่

- ๑) งานสนับสนุนงานศาล สนับสนุนงานขององค์คณะ (Chamber), โจทก์, จำเลย
- ๒) งานด้านธุรการ
- ๓) งานด้านบริการ

ICTY เป็นศาลนำร่องในการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การถ่ายทอดการไต่สวนคดี การออกหมายต่าง ๆ จะต้องมีการส่งมายังสำนักอำนวยการ (Registry) เพื่อนำมาออกเลขและบันทึกเข้าสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ และจัดเก็บข้อมูลไว้

Court Archer ทำหน้าที่ช่วยผู้พิพากษา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับนิติกรของศาลทรัพย์สินฯ ซึ่งทำหน้าที่ต่างจากหน้าบัลลังก์ โดย Court Archer จะทำหน้าที่ติดต่อคู่ความ เตรียมเอกสารทางคดี และช่วย ผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี

Video Conference ในศาล ICTY มีการนำ Video Conference มาใช้ในการสืบพยาน เพื่อคุ้มครองพยาน และนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในงานของศาลในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้นการจัดเก็บเอกสารจึงมีน้อย

- ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ)

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice; ICJ) หรือ ศาลโลก (World Court) เป็นศาลซึ่งตั้งขึ้นโดยกฎบัตรสหประชาชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ให้ทำหน้าที่สืบเนื่องต่อจากศาลสถิตยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Permanent Court of Justice; IPCJ) ที่ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓ และยุติบทบาทไปพร้อมกับสันนิบาตชาติ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศอยู่ในความควบคุมของสหประชาชาติ และมีบัลลังก์ที่วังสันติ (Peace Palace) กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่จะออกนั่งพิจารณาที่อื่นก็ได้

ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีใด ๆ ที่เป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศ ๒ ประเทศขึ้นไป (contentious case) เช่น ข้อพิพาทเรื่องดินแดนอาณาเขต การละเมิดอำนาจอธิปไตย ปัญหาสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ หรือแม้แต่กรณีที่เกี่ยวข้องกับเอกชนที่รัฐเป็นผู้ฟ้องแทน ฯลฯ ทั้งนี้ ประเทศที่เกี่ยวข้องจะต้องยินยอมรับอำนาจศาลให้เป็นผู้พิจารณาตัดสินก่อนเท่านั้น ศาลจึงจะมีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีนั้นได้

นอกจากนี้ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศยังมีอำนาจวินิจฉัยเพื่อให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในทางกฎหมายระหว่างประเทศ (advisory opinion) ในกรณีสามกรณีหลัก คือ กรณีแรก ตามที่สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติหรือคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติร้องขอ กรณีที่สอง ตามที่องค์กรอื่นภายใต้สหประชาชาติหรือองค์การชำนาญพิเศษแห่งองค์การสหประชาชาติร้องขอโดยได้รับการอนุมัติจากสมัชชาใหญ่ และ กรณีที่สาม ตามที่ได้มีการให้อำนาจวินิจฉัยปัญหาไว้โดยสนธิสัญญา ตูลาการศาลยุติธรรมระหว่างประเทศมี ๑๕ คน อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๙ ปี คนละวาระเดียว การพิจารณาพิพากษาคดีต้องมีตุลาการอย่างน้อย ๙ คนนั่งบัลลังก์จึงจะเป็นองค์คณะ อนึ่ง ศาลจะเลือกประธานและรองประธานศาลเอง^๒

- ศาลอาญาระหว่างประเทศ (ICC)

ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court : ICC) เป็นศาลถาวรระหว่างประเทศ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๕ โดยธรรมนูญกรุงโรมว่าด้วยศาลอาญาระหว่างประเทศ สนธิสัญญาระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งคณะตุลาการถาวรมาดำเนินคดีแก่อาชญากร ผู้ล้างชาติ ผิดต่อมนุษยชาติ ละเมิดอาญาศึก หรือรุกรานอธิปไตย โดยบรรดาความผิดดังกล่าวที่ศาลจะดำเนินคดีได้นั้นต้องเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในหรือนับแต่วันที่ศาลจัดตั้งขึ้น ที่ทำการหลักของศาลอาญาระหว่างประเทศตั้งอยู่ที่นครเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ แต่ศาลฯ สามารถดำเนินกระบวนการยุติธรรมได้ทุกแห่งหนในโลกนี้ ทั้งนี้ พึงทราบว่า ผู้กระทำความผิดดังกล่าวหมายเอาแต่ตัวบุคคลเท่านั้น มิได้รวมถึงการกระทำของรัฐถึงแม้จะเป็นความผิดเช่นว่าก็ตาม

ศาลอาญาระหว่างประเทศนี้ได้รับการออกแบบมาให้เต็มเต็มภาคส่วนที่ขาดเหลือของกระบวนการยุติธรรมภายในประเทศ ดังนั้น ศาลนี้จึงสามารถบริหารเขตอำนาจของตนได้เมื่อศาลในประเทศไม่ประสงค์หรือไม่สามารถดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับคดีนั้น ๆ แล้ว โดยดำเนินได้เฉพาะคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นรัฐภาคีแห่งธรรมนูญกรุงโรมฯ ความผิดที่กล่าวหาเกิดขึ้นในดินแดนภายในอธิปไตยของรัฐภาคี หรือที่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมอบหมายให้

โครงสร้าง

ศาลอาญาระหว่างประเทศอยู่ภายในบังคับของสมัชชารัฐภาคีแห่งธรรมนูญกรุงโรมฯ การบริหารงานของศาลฯ แบ่งเป็นสี่ฝ่าย คือ

๑. ประธานศาลอาญาระหว่างประเทศ (Presidency)
๒. ฝ่ายตุลาการศาลอาญาระหว่างประเทศ (Judicial Divisions) ซึ่งแบ่งการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นสามชั้น คือ
 - ๒.๑ ชั้นพิจารณาเบื้องต้น (Pre-trial)
 - ๒.๒ ชั้นพิจารณาคดี (Trail)
 - ๒.๓ ชั้นอุทธรณ์ (Appeal)
๓. สำนักงานอัยการศาลอาญาระหว่างประเทศ (Office of the Prosecutor) และ

^๒ (ที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/>)

๔. สำนักงานทะเบียนศาลอาญาระหว่างประเทศ (Registry)

อาชญากรรมในเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ

ศาลอาญาระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาคดีเฉพาะปัจเจกบุคคลกระทำความผิดไม่ใช้การกระทำของรัฐ อาชญากรรมที่อยู่ในเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ ได้แก่ อาชญากรรมร้ายแรงที่สุดที่สังคมระหว่างประเทศได้กำหนดห้ามไว้ และเกิดขึ้นภายหลังวันที่ ๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๒๐๐๒ เป็นต้นไป อันได้แก่

(๑) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide)

คำนิยามของความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตามธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court) เป็นไปตามข้อ ๒ ของ Convention on the Prevention and Punishment of Crimes of Genocide ค.ศ. ๑๙๔๘ หมายถึง การกระทำที่มีเจตนาทำลายล้างทั้งหมดหรือบางส่วนของกลุ่มชนชาติ ชาติพันธุ์ เชื้อชาติ หรือกลุ่มทางศาสนา

(๒) อาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ (Crimes Against Humanity)

โดยที่ในข้อ ๗ แห่งธรรมนูญการจัดตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศบัญญัติว่า ความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่เมื่อกระทำในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการโจมตีอย่างกว้างขวาง หรืออย่างเป็นระบบที่มีเป้าหมายโดยตรงต่อประชาชนพลเรือน และโดยรู้ถึงการกระทำนั้น เช่น การฆาตกรรม การทำลายล้าง การเนรเทศ หรือการบังคับพลเรือนให้โยกย้าย การทรมาน หรือข่มขืนกระช้ำเรา เป็นต้น

(๓) อาชญากรรมสงคราม (War Crimes)

ความผิดฐานอาชญากรรมสงคราม ได้แก่ การกระทำความผิดทั้งในสถานการณ์หรือความขัดแย้งด้วยอาวุธอันมีลักษณะระหว่างประเทศ (International armed conflict) และสถานการณ์ ความขัดแย้งด้วยอาวุธอันไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ (Civil War) โดยอาชญากรรมสงครามภายใต้ข้อ ๘ แห่งธรรมนูญศาลอาญาระหว่างประเทศ หมายถึง ผู้ที่มีส่วนร่วมในการวางแผนหรือนโยบายในลักษณะที่เป็น การกระทำที่ส่งผลกระทบต่อกำลังทหารหรือพลเรือนจำนวนมาก (Large scale) ในระหว่างการรบ เช่น การปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรมต่อเชลยศึก การใช้แก๊สพิษ การโจมตีเป้าหมายพลเรือน เป็นต้น

(๔) การรุกราน (Aggression)

ความผิดฐานการรุกรานนั้น แม้ว่าประเทศส่วนใหญ่จะคัดค้านการรวมความผิดฐานนี้ไว้ในเขตอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาที่ไม่ต้องการให้มีความผิดฐานนี้ขึ้น เพราะเกรงว่าอาจเกี่ยวข้องกับทหารของตนที่ส่งไปปฏิบัติงานอยู่ทั่วโลก ทั้งในนามของประเทศและกองกำลังผสมภายใต้องค์การระหว่างประเทศ แต่ในที่สุดความผิดฐานนี้ก็ได้รับการระบุไว้ในข้อ ๕ ของธรรมนูญก่อตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศ แต่ประเด็นปัญหาในการให้คำนิยามของ “การรุกราน” นั้น ยังมีการโต้แย้งกันอย่างกว้างขวาง^๓

- ศาลอนุญาโตตุลาการถาวร (PCA : Permanent Court of Arbitration)

ศาลอนุญาโตตุลาการถาวร (Permanent Court of Arbitration) ในการระงับข้อพิพาทในทางกฎหมาย (Legal Settlement) คือ คณะลูกขุนที่ได้รับการรับรองในระดับนานาชาติ ซึ่งพร้อม

^๓ (อ้างอิงจาก <http://th.wikipedia.org/wiki/ศาลอาญาระหว่างประเทศ> บันทึกนี้เขียนโดย นาย สุวิวัฒน์ เจนวิชวงค์ เมื่อ ๕ ปีที่แล้ว)

ที่จะทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการศาลอนุญาโตตุลาการถาวร ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ได้รับการจัดตั้งขึ้นมาโดยอนุสัญญาเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธี ที่ได้รับการยอมรับและแก้ไขปรับปรุงโดยที่ประชุมสันติภาพกรุงเฮก ปี ค.ศ. ๑๘๙๙ และปี ค.ศ. ๑๙๐๗

คณะอนุญาโตตุลาการที่ประจำอยู่ประกอบด้วยลูกขุนจำนวน ๔ คนซึ่งมีความสามารถทางกฎหมายอย่างยอดเยี่ยมที่ได้รับการแต่งตั้งจากภาคีผู้ลงนามแต่ละชาติ คู่กรณีพิพาทแต่ละฝ่ายจะทำการเลือกลูกขุนอีกฝ่ายละ ๒ คน ซึ่งในสองคนนี้จะเป็นคนสัญชาติตนได้เพียงคนเดียวเท่านั้น จากนั้นลูกขุนจำนวน ๔ คนที่ได้รับการคัดเลือกจากคู่กรณีพิพาทดังกล่าว ก็จะทำการคัดเลือกลูกขุนคนที่ ๕ ให้มาทำหน้าที่เป็นประธานผู้ชี้ขาด จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า ศาลอนุญาโตตุลาการนี้มีได้เป็นศาลประจำแต่อย่างใด แต่เป็นคณะลูกขุนที่ศาลเลือกมาเท่านั้นเอง

คู่กรณีพิพาทจะดำเนินการดังนี้:

๑) ค้นหาประเด็นเรื่องที่พิพาทกัน

๒) ชี้แจงจำกัดอำนาจหน้าที่ของศาล และ

๓) ตกลงกันว่าคำตัดสินของศาลที่กระทำภายในขอบเขตจำกัดเหล่านี้จะได้รับการยอมรับว่ามีผลผูกพันตามกฎหมาย^๔

- ศาลพิเศษสำหรับประเทศเลบานอน (ระบบศาลพิเศษ STL)

ศาลพิเศษสำหรับคดีของเลบานอน ก่อตั้งขึ้นด้วยเหตุการณ์ที่มีเหตุระเบิดในกรุงเบรุตซึ่งเป็นเมืองหลวงของเลบานอน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้มีผู้เสียชีวิต จำนวน ๒๒ คน และมีผู้ได้รับบาดเจ็บรวม ๒๐๐ คน โดยหนึ่งในจำนวนผู้เสียชีวิตเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีของเลบานอน นายราฟิค ฮารีรี สิ่งหนึ่งที่ทำให้ศาลแห่งนี้มีความน่าสนใจ คือ เป็นศาลที่มีการใช้ระบบการพิจารณาแบบผสม (Hybrid) กล่าวคือ การนำหลักกฎหมายอาญาระหว่างประเทศมาใช้ควบคู่กับกฎหมายภายในประเทศของเลบานอน และในปัจจุบันยังคงมีผู้ถูกกล่าวหาจำนวนมากที่ยังไม่ได้นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี

ภาพแสดงห้องพิจารณาพิพากษาคดีของศาลพิเศษสำหรับเลบานอน

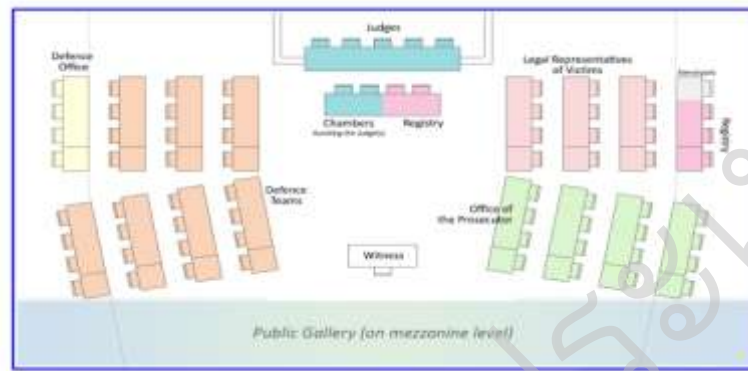
การบริหารจัดการงานศาล

- ใช้ระบบเทคโนโลยีขั้นสูงมาช่วยในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยมีการจัดทำรายงานกระบวนการพิจารณาในรูปแบบ Transcript Real time สามารถอ่านได้ทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ มีเจ้าหน้าที่

^๔ (ที่มา http://international-relations-what-to-know.blogspot.com/๒๐๑๐/๑๒/blog-post_๑๗.html)

พิเศษในห้องคอยตรวจสอบ กลั่นกรอง รายงาน ก่อนเผยแพร่สู่สาธารณะชนทางเว็บไซต์ โดยใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบประมาณ ๓๐ นาที

- การพิจารณาคดี กระทำโดยเปิดเผย แม้มีพยานที่ต้องดำเนินการในทางลับ แต่มีมาตรการคุ้มครองพยานโดยการแปลงเสียง การทำภาพเบลอ และในห้องพิจารณาคดีจะสามารถปิดในกรณีที่มีการคุ้มครองพยาน โดยไม่ให้บุคคลภายนอกมองเห็นและได้ยินเสียงของพยาน
- ล่ามแปลภาษา แปลได้ ๓ ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศสและภาษาอาหรับ นอกเหนือจาก ๓ ภาษานี้จะมีเจ้าหน้าที่ล่ามแปลภาษาอื่นเพิ่มเติมได้

แผนภาพแสดงการจัดวางภายในห้องพิจารณาพิพากษาคดีของศาลพิเศษสำหรับเลบานอน

โครงสร้างของศาล แบ่งเป็น ๔ หน่วยงาน ได้แก่

- ๑) องค์คณะผู้พิพากษา
- ๒) หน้าที่ฟ้องคดี (อัยการ) มีอำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องในขอบเขตอำนาจ STL
- ๓) หน้าที่ดูแลจำเลย ผู้ต้องหา จะเน้นการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา แต่ไม่ได้เป็นผู้แทนผู้ต้องหา
- ๔) สำนักอำนวยการ เป็นหน้าที่สนับสนุน ดูแล อำนวยการ อาคารสถานที่ งานล่าม แลกซ์ข่าว ฯลฯ

ส่วนบริหารจัดการ (Administration Division) แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่

- ๑) งานงบประมาณ
- ๒) งานการเงินและงานทรัพยากรบุคคล
- ๓) งานจัดหา
- ๔) งานบริการทั่วไป

- ศาลอุทธรณ์ (Appeal The Hague)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๒๐๑๒ ศาลอุทธรณ์ได้ดำเนินโครงการสำคัญที่มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานของศาลทั้งระบบให้เป็นระบบ Digitalization กล่าวคือ มีการจัดทำโปรแกรม Quality and Innovation in the Judiciary (KEI) โดยมีเป้าหมายในการลดการใช้กระดาษให้ได้มากกว่าร้อยละ ๘๐ ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้จะมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมในการทำงานของคนในองค์กร เช่น ทุกงานทุกส่วน

จะเข้ามามีส่วนร่วมและรู้เห็นต่อกระบวนการในการทำงานของส่วนงานอื่นๆ มากยิ่งขึ้น ปรับลดขั้นตอน และกระบวนการบางส่วนลง ซึ่งจะส่งผลให้ตำแหน่งงานลดลงไม่น้อยกว่า ๑,๒๐๐ ตำแหน่งในอนาคต ทั้งนี้ โปรแกรมดังกล่าวจะเสร็จสมบูรณ์และใช้งานได้อย่างเต็มรูปแบบในปี ค.ศ. ๒๐๑๖

คุณภาพและนวัตกรรมในการทำงานของศาลยุติธรรม (Quality and Innovation in the Judiciary)

คุณภาพและนวัตกรรมในการทำงานเกิดจากความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการทั้งจากภายในและภายนอกองค์กรที่มีต่อการทำงานของศาล จึงเป็นที่มาของการจัดทำโครงการ KEI โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดขั้นตอนการทำงานให้รวดเร็วขึ้น กระบวนการพิจารณาคดีที่มีความเป็นเอกภาพ และการตระหนักถึงการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ โดยโครงการนี้มีความคาดหวังที่จะเป็นการลดต้นทุนและลดบุคลากรในการทำงาน รวมถึงการที่ผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีขึ้น ภายในปี ค.ศ. ๒๐๑๘ ศาลจะปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน ดังนี้

- ห้องพิจารณาคดีเป็นระบบดิจิทัล โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการรับฟ้องจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ
- การเข้าถึงข้อมูลทางคดีเป็นลักษณะรวมศูนย์ เป็นรูปแบบเดียวกัน
- มีการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาสนับสนุนการพิจารณาคดี

โดยมีสิ่งที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่ มีการออกแบบกระบวนการทางแพ่งใหม่ ปรับรูปแบบการติดต่อสื่อสารเป็นระบบดิจิทัลทั้งหมด

- ระบบงานศาลยุติธรรมของเนเธอร์แลนด์

ข้อมูลทั่วไปของเนเธอร์แลนด์

- เนเธอร์แลนด์มีประชากร จำนวน ๑๖.๗ ล้านคน
- ผู้พิพากษา จำนวน ๒,๒๐๐ คน พนักงานและเจ้าหน้าที่ (For Primary process) จำนวน ๔,๙๐๐ คน และเจ้าหน้าที่อื่นๆ จำนวน ๑,๗๐๐ คน มีระบบการทำงานที่ยืดหยุ่นได้
- ปริมาณคดีโดยเฉลี่ย จำนวน ๑.๘ ล้านคดี
- ได้รับการจัดสรรงบประมาณสำหรับสำนักงานศาลยุติธรรม จำนวน ๙๘๕ ล้านยูโร/ปี

ระบบงานศาลยุติธรรมของเนเธอร์แลนด์ ประกอบด้วย

- ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแขวง ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลคดีปกครองการพิจารณาพิพากษาคดีจะไม่มีการใช้กฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่มีผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เข้ามาช่วยในการพิจารณาคดี
- ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่ยื่นอุทธรณ์ในคดีแพ่งหรือคดีอาญา โดยจะดำเนินการพิจารณาเฉพาะข้อเท็จจริง
- ศาลฎีกาทำหน้าที่พิจารณาข้อกฎหมายว่าศาลชั้นต้นมีการใช้กฎหมายในการพิจารณาพิพากษาคดีเหมาะสมหรือไม่ คำพิพากษาจากศาลฎีกาจะใช้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป
- ศาลพิเศษอื่นๆ ได้แก่ ศาลพิเศษเกี่ยวกับการค้าและอุตสาหกรรม ศาลอุทธรณ์กลางพิเศษ และคณะมนตรีแห่งรัฐ (Council Of State)

คณะกรรมการของศาลยุติธรรม (Council For The Judiciary)

คณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลงานศาลทั่วไป ให้คำปรึกษาหรือแนวทางในการปฏิบัติงานให้กับศาล มีเป้าหมายคือ สนับสนุนงานศาลให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ คณะกรรมการประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๔ คน ๒ คนมาจากหน่วยงานของศาล และอีก ๒ คนมาจากหน่วยงานภายนอก โดยมีประธานคณะกรรมการที่มาจากศาล ที่มาจากการเสนอชื่อจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และต้องได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์

งบประมาณของศาลยุติธรรม (Judicial Budget)

- ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๙๘๕ ล้านบาท/ปี โดยการจัดสรรงบประมาณ ต้องจัดทำเป็นกฎหมายและมีการจัดทำเป็นงบประมาณประจำปี
- มีการรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณไปยังกระทรวงยุติธรรม
- Council for the Judiciary เป็นผู้จัดสรรงบประมาณ

การปฏิรูปศาลยุติธรรม (Judicial Organization And Court Management)

ในระยะเวลาอันใกล้นี้ ประเทศเนเธอร์แลนด์จะมีการปฏิรูปองค์กรศาลยุติธรรม โดยการลดขนาดองค์กรให้เล็กลง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและรวดเร็วตามความต้องการของประชาชน โดยมีวิธีการ ดังนี้

- ลดจำนวนศาลแขวงจาก ๑๙ ศาล ให้เหลือ ๑๑ ศาล
 - ลดจำนวนศาลอุทธรณ์จาก ๕ ศาล ให้เหลือ ๔ ศาล
- โดยมุ่งเน้นให้ศาลชั้นต้นสามารถดำเนินงานได้เบ็ดเสร็จครบถ้วน

องค์กรและการบริหารจัดการ (Judicial Organization And Court Management)

โดยมีหลักการในการบริหารให้ทุกคน ทุกส่วนทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ดำเนินการในสิ่งที่ถูกต้อง เกิดความภาคภูมิใจในหน้าที่ของตน ให้ความสำคัญกับงานทุกตำแหน่งไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือผู้พิพากษา เน้นการทำงานแบบบูรณาการเพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน

บทสรุป

เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทและความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินงานของศาล ผลการฝึกอบรมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ในการพัฒนาระบบงานศาลพบว่า มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในทุกขั้นตอนและกระบวนการของงานศาล มีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม มีการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ปี ค.ศ. ๒๐๑๔ – ๒๐๑๘ อย่างชัดเจน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงยุติธรรม องค์การระหว่างประเทศเพื่อใช้ในการดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขและลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของศาล เช่น ความล่าช้าของการพิจารณาพิพากษาคดี ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงข้อมูลของศาลได้ยาก ปัญหาจากความซื่อสัตย์สุจริตของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ภายในศาล ปัญหาจากการคอร์รัปชัน ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของประชาชนและสังคมเป็นสำคัญ

แต่อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานศาลอาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือผลกระทบทางบวกเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและแก้ไขปัญหาตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สำหรับผลกระทบทางลบ ได้แก่ การลดลงของจำนวนบุคลากรเมื่อนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมภายในองค์กร เกิดการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของงาน (Job Content) เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการทำงานที่จะต้องปฏิบัติ เกิดความขัดแย้งของบุคลากรเนื่องจากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของงาน ประกอบกับความไม่ชัดเจนในหน้าที่ของบุคลากรแต่ละตำแหน่ง เป็นผลทำให้เกิดระบบการเลื่อนตำแหน่งและการพัฒนาบุคลากรเปลี่ยนแปลงไป เกิดปัญหาการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้ระบบเดิมที่ไม่ต้องการใช้งานเนื่องจากขาดทักษะ ขาดความมั่นใจเมื่อถูกลดทอนอำนาจหรือหน้าที่ลง เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในการทำงานกับระบบใหม่

ดังนั้น การสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานศาลของไทย จึงควรวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งทางบวกและทางลบ มีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ควบคู่ไปกับการให้ความรู้และฝึกอบรมบุคลากรให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อระบบเอกเช่นเดียวกับที่ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้ดำเนินการ นอกจากนี้ ความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาระบบงานของศาลต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ ความพร้อมต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคู่ความและประชาชน งบประมาณในการดำเนินการ ประกอบกับผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการวางแผนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การติดตามทำความเข้าใจศักยภาพและผลกระทบต่อการทำงานและบุคลากรขององค์กร ตลอดจนต้องมีการสื่อสารและบริหารความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เลือกใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร
